

Landskap: Lappland Upptecknare: Geda Holm
Härad: Lynchsele t^g Berättare: Helena Westerlund m. fl.
Socken: Järna Berättarens yrke: Bondmora
Uppteckningsår: 1964 Född år 1920 i Umfors, Järna

Födelbärgning i Umfors s. 1-6.
(h^ö och löv)

se B 23721-23725

Upptecknaren deltog under fjorton dagar sommaren -64 i Westerlunds slätter i Ulmfors. Helena Westerlund är dotter till John Andersen. Hon och hennes man äger halva hans hemman. De slog dock både på hans hemman och på andra kreaturstösa hemman i byn förutom på egen mark. Slättern ägde rum i början på augusti.

Vid sextiden på morgonen brukade en son i huset slå ut några "lägder". Sedan slättes skallen ätit och gräset fått torka lite, gick alla ut.

På de dagar som var åtkomliga med hakter, slår Westerlunds med hakter. Det var c:a 4 år sen de skaffade egen; cleoförinnan kunde de de hyra hakter från annat håll. John sålde sista hästen för c:a 9 år sen, då Westerlunds ännu inte tillhått hemmanet. Vissa svåråtkomliga platser slog John med lie för att så skulle vara.

Annars skulle lian inte blivit använd, eftersom gräsväx-
ten var rätt god. Gräset slops i "shängar", som räp-
sades ihop för hand till större shängar och högar.

Karljöna var att slå, räpa undan höet för
härjan, sätta upp denna och bära dit höet; när
räporna var ja, kunde karlarna hjälpa till, men
räpningen räknades som arbete för kvinnor och
halv vuxna pojkar, som inte orkade härja. I
sin ungdom var Helena mycket stark och brukade
då ofta vara härjare.

"Härjevirkel" förvarades lutat mot lada
eller häd i närheten av respektive teg. Det bestod
av vanliga raka "stänger", kortare stänger, "städ", med
en smedklyka i smaländan, som används till att stöd-
ja "störarna". Till dessa har man tagit klykhusen
björk och satt 5 eller 6 "band" tvärsän, emellan
de båda stamdelarna. Det kallas band, därför att
banden, innan man köpte spik, gjordes av björk-

vidjor, som smalles fast. Både stör och städ är spetsade i fjökhänder. Flåsejvirket är barkat.

Usterbunds härsjale med "härjarhäv". Grep användes bara, när gräset var speciellt tjockt och tungt, i synnerhet timotej. Grep är nyare, och de är inte vana med den. På andra håll i byn användes grep genomgående. "Härjarhävan" är grov och kortskafad, så att den inte ska slås i marken, när höbördan svängs upp på axeln.

Härsjaren ordnade höet med räpan enkelrikt mot benet, d. v. s. "fämnade." När bördan blivit bort, räpades oftast "upptaget," höresterna, ihop av en efterräpare.

Det brukade gå tre, fyra famnar på varje stång och en till på den utanför stören skjutande delen av stängen. Man behövde sex stänger och en takstäng per härsja. När man kom upp mot sjätte stängen, maktade man upp famnarna med räpan,

liksom också sjätte stängjen makades i läge med råpan. Det var John, som brukade täcka hänsjorna. Iland, när hänsjan inte hotade att bli för full, kammades den mot regn.

Man ville naturligtvis hellre ha "trisköt" än enkla hänsjor för att spara på störan och städ. "Trisköt" räcker höet ytterst sällan till. Stänghänsjor är obehämligare.

Att vända höet är omöjligt, då för lång tid. När Helenas mor Josefina leude till för fem år sen, kunde hon dock göra det någon gång.

Westerlunds hade nu tre kör och femton fär, som släpptes ut i slutet på maj. Man beräknade en köpa till femton hänsjor och ^(femst) fem hänsjor per fär. Denna sommar blev det ett nitiotal hänsjor.

Någon dag efter hänsjningen kunde man bli hungen att söpa runt hänsjorna, om det blåst.

Föregiende är hörkörd hade varit klen Helena och en hemmavarande som skäddes då på vintern renn-bark till joelen åt korna, som mjölkhade dra på det när de vänt sig.

Denna sommar hachade Helena tör åt jäven, emellan gräset länge såg blent ut. Hon tog mest av ung bruskohog, då den var minst angripen av lörmask och hade mycket "dellar", d. v. s. det mjuka på kirstainas spets. Hon tog löret, när det vixit ut helt och band i hop kirstaina till kävar med vidjor. Hon tog bara björklör.

Jäven stillas bara på morgonen med tör; på kvällen får de hö. En käve bör räcka åt två jäven. För användes en lötkniv gjord av ett ^(trilsk) lieblad (delen mot ovet), smalhuggel i ena änden och där försatt med häskast eller vanligast omvirat med hasor eller papper. Nu begagnas vanligt röjhacka.

Lövhackningen ansågs för vara ett lämpligt
barnarbete. Helenas mans farmor lär ha förut
att soren Halven och en bror vid höärsäldein skulle
göra hundra kärvar om dagen. Hon betraktades som
mycket hård.

I slutet på augusti var höet rätt tørt. Väsen-64
Hade Westerlunds kunnat skaffa en beg. flakvagn. Med hak-
tor och vagn kunde man lätt få in 30 till 40 hänsjor per dag.
Man använde inte grep vid lastningen. Ngl år innan
hade de varit tvungna att dra in höet på cykelkära.

Någon gång har det hänt, att de vid stillningen
märkt, att höet p.g.a. sin fuktighets halt blivit varmt. Då
var de tvungna att gräva tunnlar i höet för att få in
luft, så att det inte skulle fatta eld.